

تکنولوژی، تنوع فرهنگی را از بین می‌برد/ سه چالش تکنولوژی در فرهنگ

حجت الاسلام مریجی، رئیس دانشگاه باقرالعلوم در نشست ماهیت و پیامدهای تکنولوژی مدرن به تشریح چالش‌هایی پرداخت که تکنولوژی در حوزه فرهنگ ایجاد می‌کند.

حجت الاسلام مریجی، رئیس دانشگاه باقرالعلوم در نشست ماهیت و پیامدهای تکنولوژی مدرن به تشریح چالش‌هایی پرداخت که تکنولوژی در حوزه فرهنگ ایجاد می‌کند.

به گزارش خبرنگار مهر، نشست با موضوع «ماهیت و پیامدهای تکنولوژی مدرن» با سخنرانی حجت الاسلام شمس الله مریجی، رئیس دانشگاه باقرالعلوم (ع) در مدرسه عالی مطالعات اسلام و غرب در قم برگزار گردید.

وی در ابتدا با اشاره به پیچیدگی بحث از ماهیت تکنولوژی گفت: بحث از تکنولوژی بحثی پیچیده و دارای ابعاد مختلف است، مخصوصاً پیچیدگی مباحث مربوط به تکنولوژی از ابتدای قرن ۲۰ با سرعت گرفتن تکنولوژی، بیشتر شده است، یعنی از زمانی که حاکمیت تکنولوژی مدرن بر بشر بیشتر شده است. به قول پُستمن، توفیق تکنولوژی در تأمین آسایش و رفاه و عدم اتلاف وقت و سرعت و وفور همه گونه مایحتاج انسان است. تکنولوژی سرشار از بهبود همه جوانب زندگی است به طوری که لازم نیست بشر به دنبال سرچشمه منابع دیگری مثل دین برود و نیاز به تکیه گاه دیگری احساس نمی‌کند. بعد از آمدن تکنولوژی مدرن بشر نسبت به دین و امور ماوراءالطبیعه احساس استغنا می‌کرد، دیگر برای کمبود آب نیاز به نماز استسقا را احساس نمی‌کرد. درد را خودش به راحتی درمان می‌کرد و نیاز به ملجئی الهی برای کاستن از دردهایش حس نمی‌کرد.

رئیس دانشگاه باقرالعلوم (ع) در ادامه این سوال را مطرح کرد که با این توصیف از تکنولوژی چه کسی در نگرش سریع و بدوی به این دستاوردها از خودش می‌پرسد که چه اشکال دارد که تکنولوژی را داشته باشیم؟ پُستمن در تکنوپولی می‌گوید فقط کسانی که دارای قدرت تعقل هستند خود را از هیجان زندگی ناشی از نوآوری‌های تکنولوژی مصون می‌دارند و عنان از کف نمی‌دهند. ما فروید را فقط با عقده ادیپ می‌شناسیم در حالی که فروید نیز از دانشمندان بدبین به تکنولوژی است. در یکی از نوشته‌هایش می‌گوید: اختراعات ما چیزی نیست جز وسایل تکامل یافته برای هدفی تکامل نیافته! رابرت مک کین در کتاب خود چهار تعریف برای تکنولوژی دارد که در یکی از تعاریف می‌گوید: تکنولوژی رفتاری است فرهنگی، خودش معنا دارد و معنا ایجاد می‌کند، یعنی خنثی نیست. فعال است و ابزار صرف نیست. اینگونه نیست که او در اختیار شما باشد، بلکه شما در اختیار او هستید و به مسیری که می‌خواهد شما را می‌برد، لذا روح دارد و شما را به دنبال خود می‌کشد.

وی در ادامه خاطرنشان کرد: البته این بحث که تکنولوژی روح دارد یا خیر محل آرای بسیاری می‌باشد، اما به نظر ما ارزش باری تکنولوژی قطعی است، ولی چگونگی این ارزش باری مسئله‌ای پیچیده و غامض است و به ماهیت تکنولوژی مربوط است، اما اگر بخواهیم از دیدگاه جامعه‌شناختی به تکنولوژی نگاه کنیم به این سوال بر می‌خوریم که تکنولوژی چه چالش‌ها و دردها و پیامدهایی را برای بشر داشته است. چه برای جامعه‌ای که خاستگاه تکنولوژی بوده و چه جامعه‌ای که تکنولوژی به آن منتقل شده است. مخصوصاً در حوزه فرهنگ تکنولوژی چه چالش‌هایی برای ما داشته است؟

وی در ادامه گفت: برخی دانشمندان معتقدند تکنولوژی بخش مادی فرهنگ است. کسی منکر فرصت‌هایی که تکنولوژی در اختیار بشر قرار داده نیست، اما ما به هر حال باید فرصت‌ها را در کنار چالش‌ها قرار دهیم تا بتوانیم دست به مقایسه بزنیم و یکی را انتخاب کنیم! بعید نیست بشر روزی هر چه تولید کرده کنار بگذارد، کما اینکه می‌بینید امروزه بشر بسیاری از تکنولوژی‌های کشاورزی که محصول ده‌ها سال علم اندوزی در یک شاخه کشاورزی بوده را کنار گذاشته و به سراغ تولیدات ارگانیک با کمترین بهره‌وری از تکنولوژی رفته است و این یعنی خود بشر، خود خواسته تکنولوژی را در برخی عرصه‌ها کنار گذاشته است.

مریجی در نوع مواجهه دانشمندان با تکنولوژی مدرن گفت: دانشمندان در مواجهه با تکنولوژی به دو دسته شیفتگان و خوش بینان به تکنولوژی و بدبینان به تکنولوژی تقسیم می‌شوند. در کنار این دو دسته ما می‌توانیم دسته سوم را هم متصور باشیم که معتقدند باید از مزایای تکنولوژی استفاده و از مضرات آن پرهیز کرد. نگاه عاقلانه این است که چالش‌ها و فرصت‌ها را با هم ببینیم! تکنولوژی چالش‌های مختلفی در عرصه‌های مختلف دارد، اما بنده به صورت

خاص چالش های فرهنگی تکنولوژی را مورد بحث قرار می دهیم و پیامدهای منفی آن را در حوزه فرهنگ به بحث می گذاریم. فرهنگ از موضوعات اجتماعی و از مفاهیم بنیادین است و اساساً جامعه بدون فرهنگ شکل نمی گیرد و مثل نخ تسبیح برای جامعه است. پس اگر فرهنگ دچار چالش شود، حیات جامعه و انسان به مخاطره می افتد. تکنولوژی چالش ها زیاد در حوزه فرهنگ دارد، اما سه چالش جدی وجود دارد.

وی در تبیین چالش اول گفت: اگر تکنولوژی را رفتاری فرهنگی بدانیم یکی از پیامدهای منفی آن این است که تکنولوژی تنوع فرهنگی را از بین می برد، خرده فرهنگ ها را له می کند. در این صورت ادامه حیات بشر را در فرهنگ های متعدد تقریباً ناممکن می کند. تکنولوژی فرهنگ های متنوع را کمرنگ و نابود می کند. در حالی که تنوع فرهنگی باعث خلاقیت و عامل نوآوری است و خدا به همین دلیل انسان ها را متنوع و متفاوت خلق کرده است.

وی ادامه داد: چالش دوم بحران هویتی است که تکنولوژی با خودش می آورد. تکنولوژی ابزاری است که برای جهانی سازی مورد استفاده قرار می گیرد. در جهانی سازی به دنبال این هستند که هویت های متعدد را از بین ببرند و به وسیله هژمونی تکنولوژی تمام هویت ها را تحت الشعاع قرار دهند تا بر انسان ها تسلط پیدا کنند. در واقع وقتی هویت متزلزل می شود تسلط به راحتی اتفاق می افتد.

چالش سوم تبعیت فرهنگی است. رشد کمی و کیفی رسانه ای به اعتراف خالقان تکنولوژی در اختیار گروه معدودی از صهیونیست ها است. به قول تافلر در موج سوم؛ با وجود تکنولوژی رسانه ای دموکراسی هم فریبی بیش نیست، چون انسان ها و مخاطبین رسانه های تکنولوژی کاملاً منفعل هستند و آینه تمام نمای رسانه می باشند و رسانه آنها را به هر سمتی که می خواهد می برد و شما را تابع خود می کند. یکی دیگر از مصادیق تبعیت فرهنگی حتی در مجامع علمی ارزشمند بودن مقالات آی اس آی است. چه مقالاتی در این مجله چاپ می شود؟ مقالاتی که تابع ارزش های مورد نظر آنها باشد و این نوعی تبعیت فرهنگی است.

وی در بخش پایانی سخنانش به تبیین ماهیت تکنولوژی پرداخت؛ بحث اصلی و پیچیده در مورد تکنولوژی بحث از ماهیت آن است. اینکه آیا همه تکنولوژی ها پیامدهای منفی ای که برشمردیم دارند یا خیر؟ آیا فرهنگ اسلامی اگر تکنولوژی ایجاد کند همان چالش ها را دارد یا خیر؟ به نظر ما بستر فرهنگی و ارزشی که تکنولوژی در آن شکل می گیرد کاملاً در ماهیت تکنولوژی اثرگذار است. یعنی تکنولوژی متولد شده در بستر فرهنگ ها و ارزش های اسلامی تکنولوژی ای مبتنی بر آن ارزش ها خواهد بود. لذا این تکنولوژی چالش ها و ضررهای کمتری برای بشریت دارد. در واقع تکنولوژی کاملاً ارزش بار است، اگر ارزش سکولار باشد تکنولوژی سکولار و اگر ارزش دینی باشد تکنولوژی دینی خواهد بود یعنی تکنولوژی بر مبنای لذت گرایی با تکنولوژی بر مبنای عفت گرایی دو محصول متفاوت و دو ابزار متفاوت تولید می کند. لذا راه حل اصلی برون رفت از فضای چالش آمیز تکنولوژی مدرن رفتن به سمت تولید علم دینی است. یعنی در ابتدا نرم افزار را تولید کنیم و بر اساس آن سخت افزار یا تکنولوژی تولید کنیم، جامعه باید بر مبنای ارزش های خودش ابزار و تکنولوژی تولید کند.